

Türk Düşünce Sistemindeki İkili Yapının Sosyolojik Yansımaları

Yusuf AVCI¹, Muhammet Alperen AKGÜN²

¹ Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi-Eğitim Fakültesi, yavci@comu.edu.tr

² Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi-Eğitim Bilimleri Enstitüsü, muhammetalperenakgun@gmail.com

Özet

Dil, bir milletin düşünceye ait temellerini ve düşünce altyapısını oluşturan sistemdir. Türkçede yardımcı unsur ve esas unsur adı verilen ikili bir yapı bulunmaktadır. Türklerin sosyal hayatına, yaşama şekline ve toplumun diline ait unsurlara bakıldığında ikili yapının yansımaları dikkati çekmektedir. Somut örnekler ve bulgular bu düşünce tarzının yansıması olarak karşımıza çıkar. Türk düşünce sistemindeki ikili yapıya göre Türk'ü ve Türk milletini oluşturan unsurlar, dilde olduğu gibi esas unsur ve yardımcı unsur olarak iki kısımdan oluşur. İkili yapı aileden devlete kadar topluma ait bütün kurumlarda etkisini gösterir. Bu çalışmanın amacı Türk düşünce sistemindeki ikili yapının sosyolojik yansımalarını toplum nezdinde tespit ederek ortaya koymaktır. Çalışma, nitel araştırma modeline göre desenlenmiştir. Araştırma verilerinin oluşturduğu örneklem dokümanları seçilmiş literatüre dayanmaktadır. Bununla birlikte çalışma, bir doküman incelemesi niteliği taşımamaktadır. Veriler, yazarların zaman içerisinde yaptıkları kodlamalara dayanmaktadır. Çalışma, sabit bir doküman üzerinden değil, Türk tarihinin, dilinin ve edebiyatının önemli motiflerine ve vurgularına işaret eden literatüre dayanılarak yürütülmüştür. Teori oluşturmaya yönelik bir çalışmadır.

Çalışma sonucunda; Türk'ün yaşayışında ve dünya görüşünde ikili yapının var olduğu tespit edilmiştir. Bu yapının çeşitli sebeplerle bozulması, dili konuşan milletin düşünme yapısının bozulmasına, değişmesine ve yok olmasına etki edebilir. Bir milletin varlığını sürdürmesini sağlayan en önemli unsur, konuştuğu dile özgü düşünce kodlarının ve sistemlerinin davranışa ve toplum-devlet ilişkilerine yansımasıdır. Türklerde de bu ikili yapının dil ve dil bilgisi kurallarında olduğu gibi sosyal yaşantının da her alanına yansıması doğaldır.

Anahtar Kelimeler: Düşünce sistemi, ikili yapı, dil-düşünce ilişkisi, sosyolojik yapı, dil-toplum ilişkisi, yardımcı unsur.

Sociological Reflections of Bilateral Structure in Turkish Thought System

Abstract

Language is the system that constitutes the foundations and thought infrastructure of a nation. There is a dual structure in Turkic called auxiliary element and main element. When the elements of the social life of the Turks, the way of life and the language of the society are looked at, the reflections of the dual structure attract attention. Concrete examples and findings emerge as a reflection of this way of thinking. According to the bilateral structure in the Turkish thought system, the elements that make up the Turkic and Turkish nation consist of two parts as the main element and the auxiliary element as it is on the ground. The dual structure is influenced by all institutions belonging to the collective from the family to the state. The aim of this study is to determine the sociological reflections of the dual structure of the Turkish thought system in front of the society. The study was designed according to the qualitative research model. The sample documents formed by the research data are based on the selected literature. However, the study does not constitute a document review. The data is based on the coding of the authors over time. The study was carried out not on a fixed document, but on the literature that emphasized the important motifs and accents of Turkish history, language and literature. It is a study of theory.

In the results of working; It has been determined that there are dual structures in Turkic life and world view. The corruption of this structure for various reasons can affect the spoken language of the nation's thinking structure to deteriorate, change and disappear. The most important factor in maintaining the existence of a nation is the reflection of language-specific codes of thought and systems to behavior and society-state relations. It is natural for the Turks to reflect on their social life as well as the duality of language and linguistic knowledge.

Key words: The system of thought, dual structure, language-thought relation, sociological structure, language-society relation, auxiliary element.

1 Giriş

Bir anlaşma aracı olan dil, insanların düşünürülüğünden doğmuş ve doğduktan sonra da düşüncelerin yaratıcısı olmuştur. Böylelikle sürekli olarak düşünce dili, dil de düşünceyi geliştirir (Aksoy, 1975, 11). "Milletlerin dilleriyle dünya görüşleri arasında sıkı bir ilişki vardır. Bir dili diğerlerinden ayıran sadece bu dilin kuralları değildir. Dil topluma başka bir özellik, başka türlü düşünme, davranma ve başka türlü yaşama şekli verir. Bu şekilde toplumların dünyaya bakışları ve insana verdikleri değerler farklılık gösterir. Bu çerçevede toplumların ve insanların düşünceleri, kullandıkları diller aracılığıyla kendini göstermektedir." (Avcı, 2012, 4).

Dil, bir milletin düşünceye ait temellerini ve altyapısını oluşturan sistemdir. "Türk milletinin yaşama şeklini belirleyen düşünce sisteminin temeli, hareketlilik üzerine kurulmuştur." (Avcı, 2012, 6). Hareketliliği sağlayan ise sekiz ünlüden meydana gelmiş olan köklerdir. Bu kökler türetilen köke olan bağlılığı devam eder; o yüzden bütün Türkçe sözcükler fiillerden türemiştir diyebiliriz. Örneğin;

üme (paylaşmak), ül (pay, hisse), ülemek (paylaştırmak), üleşmek (paylaşmak); ömek (düşünmek), ög (düşünce, akıl), öçmek (alev sönmek), ömek (Hacıeminoğlu, 1991, 12-25). Hareketliliğin temel alındığı bir dil yapısında temel unsurun da yargı olması kaçınılmazdır. Asıl işi, hareketi yapan, yargıyı sağlayan yüklemidir. Diğer öğeler ise (yer tamlayıcısı, nesne, zarf gibi.) cümlede yardımcı unsur görevi görürler. “Temel birim olan cümle içindeki bütün yapıların anlam sınırlarını ve türlerini cümlelerin yargısı belirler.” (Avcı, 2012, 6).

Bu dil yapısında görülen sistem, elbette ki toplum yaşantısına da yansımıştır. Türk’ün sosyal hayatına, yaşama şekline ve toplumun diline ait unsurlara bakıldığında Türk düşünce sistemindeki ikili yapının yansımaları dikkati çekmektedir. Dil, kültür taşıyıcılığını ve aktarıcılığını da üstlenir. Geçmiş nesillerle gelecek nesiller arasında bir bağlantı oluşturur, gelenekler ve değerler dil ile nesilleri birbirine bağlar ve aslında dilin; kültür aktarımını, zenginleştirilmesini sağlan temel bir görevi vardır (Ercilasun, 1984; Güngör 1991). Sosyolojik araştırmalarda da bir toplumun dili o toplumun kültürüne, yaşayışına ve düşünce anlayışına ilişkin bulgular taşır.

Dil yapısında yer alan esas unsur ve yardımcı unsur; dili kullanan halkın yaşayışında da görülmektedir. Somut örnekler ve bulgular bu düşünce tarzının yansıması olarak karşımıza çıkar. Bir milletin varlığını sürdürmesini sağlayan en önemli unsur, konuştuğu dile özgü düşünce kodlarının ve sistemlerinin davranışa ve toplum-devlet ilişkilerine yansımasıdır. Bu çalışmanın amacı da Türk düşünce sistemindeki ikili yapının sosyolojik yansımalarını toplum nezdinde tespit ederek ortaya koymaktır.

2 Yöntem

Çalışma, nitel araştırma modeline göre desenlenmiştir. Araştırma verilerinin oluşturduğu örneklem dokümanları seçilmiş literatüre dayanmaktadır. Bununla birlikte çalışma, bir doküman incelemesi niteliği taşımamaktadır. Veriler, yazarların zaman içerisinde yaptıkları kodlamalara dayanmaktadır. Bu yönüyle “gömülü teori”ye (Arık, Arık 2016) yaklaşılabılır. Çalışma, sabit bir doküman üzerinden değil, Türk tarihinin, dilinin ve edebiyatının önemli motiflerine ve vurgularına işaret eden literatüre dayanılarak yürütülmüştür. Teori oluşturmaya yönelik bir çalışmadır.

3 Bulgular ve Tartışma

Bulgulara ilişkin en bilinen örneklerden biri tarihe mâl olmuş önderlerin ve kişiliklerin yanında mutlaka bir yardımcı unsurunun olması gerektiğidir. Türk dilini konuşan ve bulunduğu kültüre ait olan kişiler de bu düşünce anlayışı içerisinde eserler oluşturmuştur. Örneğin; Şevket Süreyya Aydemir Tek Adam adlı romanında Mustafa Kemal Atatürk’ü anlatmış, Atatürk’e Birinci Adam değil de Tek Adam nitelendirmesini yapmış; ancak içinde bulunduğu düşünce sistemi onu yine de İkinci Adam’ı yazmaya zorlamıştır. İpekçi(1968, 9-13)’nin İsmet İnönü ile yaptığı söyleşilerinin yer aldığı İnönü Atatürk’ü Anlatıyor adlı kitabında anlattıklarına göre Atatürk ile İnönü arasındaki bağ yadsınamayacak kadar güçlüdür ki rejim aleyhtarları yalnızca aralarını açmaya ümit bağlamışlardır.

Tarihte yer alan komutan ve liderler çoğunlukla vezirleriyle ya da yardımcılarıyla birlikte anılır. Bu da ikili yapının bir yansımasıdır. Nizamülmülk her zaman Alp Arslan ve Melikşah ile, Tonyukuk da Bilge Kağan ve Kül Tigin ile birlikte anılmıştır. Başsız bört, tatsız Türk olmaz atasözü de Türkün yardımcı unsuru ve yoldaşı olmadan var olamayacağını kanıtı niteliğindedir.

İlk akla gelen unsurlardan biri de kurttur. Türkler tarih boyunca bozkurtlarla birlikte anılmıştır ve anılmaktadır. Türk milletine göre bozkurt; kurtarıcı ve rehberdir. Türkler devlet ve toplum hayatlarında yeni ve büyük bir atılım, girişim, değişim yapacakları zamanlarda bozkurt onlara hiç şüphesiz rehberlik etmiştir ki bu yönüyle milli bir kılavuz görevi üstlenmektedir; ayrıca Türkler ondan türediklerine bile inanmışlardır. Bozkurt dört büyük destanda da geçmektedir: Ergenekon, Bozkurt, Göç ve Oğuz. Bu destanlarda bozkurdun önemi ise soyun devamını sağlamak, Türklere kılavuzluk etmektir.

Türklere başkalarının hâkimiyetinden ve felaketten kurtaran da yine Börte Çine=Şane yani bozkurttur (Gökalp, 1976). Ancak önemle üzerinde durulması gereken nokta ise bozkurtun diğer milletlerdeki gibi yalnızca bir sembol olmayışıdır. Bozkurt, Türkler için başka milletlerde görülmeyen kültüre özgü bir bulgudur. Bu bulguyu da Türklerin her nereye giderse gitsin yardımcı ve kılavuz gördüğü bozkurtu yanında götürmesi kanıtlamaktadır. “Kurt eski zamanlardan da mesela Hun çağında da Ortaasya birinci derece öneme sahip Töz hayvanlarından idi” (Ögel, 2010, 46).

1925 yılında kabul edilen bozkurtlu Türkiye Cumhuriyeti arması, Atatürk’ün bastırıldığı Ergenekon-Bozkurt pulları ve bozkurtun yer aldığı 5 Türk Lirası, Petrol Ofisi’nin arması, Türkiyat Enstitüsü’nün ambleminin bozkurt olarak tasarlanması gibi daha birçok örneği yakın geçmişte de görmekteyiz. Günümüze bakıldığında Türk Silahlı Kuvvetleri bünyesinde yer alan askerlerin omuzlarına taktıkları apoletlerde bozkurda sıklıkla rastlanması; Türk’ün bozkurtsuz olamayacağını, Türkün bir diğer yardımcı unsurunun bozkurt olduğunun göstergesidir.

Türk toplum hayatında binlerce yıldır önemli bir vazifeyi ifa eden bir diğer yardımcı unsur ise attır. Oğuz Kağan destanına bakıldığında Oğuz ile atı arasında duyguya özgü bir bağın olduğu görülür. Oğuz Kağan atı olmadığına, kendine arkadaşlık eden birinin bulunmamasından dolayı yalnız ve savunmasız hisseder. Atı buzlarla kaplı dağa kaçtığı zaman büyük bir üzüntüye kapılır.

Oğuz da atını bulan kişiye Karluk ismini bahşeder (Ögel, 2010, II:29). Ayrıca diğer destanlarda da at, zeki ve akıllı bir varlık olarak betimlenir; ata bu yönüyle kişilik kazandırılmıştır. Bu noktada Türk ile atın ayrılmaz bir bütün oluşturduğu görülmektedir. “Milattan önce iki üç bin yıl önce Türkler tarafından ehlileştirilip yük ve binek hayvanı olarak kullanılan at onların hem en büyük serveti, sevgilisi, aynı zamanda atalar ruhuna kurban edilen kutsal bir varlık haline gelmişti” (Atsız, 1976, 49).

Türkler at sayesinde geniş Asya bozkırlarına egemen olmuş, hükümdarlıklarını at sayesinde sürdürmüştür. At Türkün yardımcı unsuru olmuştur, bu tezi güçlendiren başka bir unsur da aynı düşünce sisteminin oluşturduğu atasözleri ve özdeyişlerdir. Bunlar:

Yayan erin umudu olmaz.

At işler, er öğünür.
 Türk, çadırdı doğar, at üstünde ölür
 At ölümü, er ölümü olmasın.
 Kuş kanadı ile, er atı ile.
 At Türkün kanadıdır.
 Sabah kalk atanı gör, atandan sonra atını gör.
 Atın üstündeki Türk değilse yüküdür.
 At, sahibine göre kişner.
 At yiğidin yoldaşı.
 “Ata, ana, kardeşler nereye gitti, fikir eyle
 Dört ayaklı tahta at bir gün sana yeter ha” (Tatçı, 2016, 285).

Türk düşünce sistemindeki ikili yapının herkeşçe bilinen örneklerinden daha önemli olan yardımcı unsurlara ait bulgular da Türkün tarihinin ve yaşayışının asıl temelini oluşturur. Bu bulgulardan biri ise devlet teşkilatıdır.

İkili Teşkilat adı verilen sisteme bakıldığında ülkenin doğu ve batı şeklinde ikiye ayrılarak yönetildiği görülmektedir; devletin kutsal görülen doğu kısmını kağanın, batı kısmını ise yabgu unvanını kullanan kardeşinin yönettiği bilinen bir gerçektir (Meydan, 2007, 399). Bu teşkilatlanmadan açıkça görüldüğü üzere ikili yapının devlet yönetimini dahi etkilemiş olabileceği görülmektedir, esas unsurun yanında yardımcı unsurun da yer alması gerektiği düşüncesi korunmuştur.

Devlet teşkilatlanması ile ilgili bir diğer önemli husus da ak sünük/süngük budun ile kara sünük/süngük budun ilişkisidir. Koca (2002), Türkler Ansiklopedisi’nde yer alan Eski Türklerde Sosyal ve Ekonomik Hayat adlı makalesinde bu ilişkiden ak kamag bodun ve kara kamag bodun ifadeleriyle bahsetmiştir. Ancak Türkçede kamag ifadesi ağır özellikleri taşıdığından bu terimin kullanılması doğru değildir. Sün/süy, kemik ya da soy demektir; sünük/süngük sözcüğü kemik anlamına gelir; Altay Türkçesinde söğök sözcüğü kemik anlamı taşır (Karakurt, 2011, 236-260). Aynı şekilde “Orhun Abideleri” adlı eserde süngük sözcüğü kemik anlamını ifade etmektedir (Ergin, 2016, 141).

Türk düşünce sistemindeki ikili yapı tabii ki kişisel yaşantının yanında toplum ve devlet yaşantısına da yansımıştır. Bunu, toplumu yöneten beyler ile yönetilen halk arasındaki ilişkiden görebiliriz. Kara kemikli halk varlığını sürdürebilmek için de ak kemikli halka ihtiyaç duyar, kara kemikli halk da devletin yani ak kemikli halkın yardımcı unsuru olmuştur, ona tabidir. Bu bağlılık Bozoklar ve Üçoklar’da da görülür.

Üçoklar ile Bozoklar arasındaki ilişki; ak süngük budun ile kara süngük budun arasındaki ilişkiye, esaslık ve tamamlayıcılık görevleri bakımından benzerdir. Bilindiği üzere Oğuz Kağan’ın yere ve göğe ait olmak üzere iki eşi vardır. Oğuz Kağan Destanı’na göre de Oğuz ava gittiğinde bir ağacın kavuğunda ışıklar saçan bir kızın oturmakta olduğunu görür ve âşık olur, onunla evlenir. Bu evlilikten Kök, Dağ ve Deniz isimli üç oğlu olur. Aradan yıllar geçer, bir gün gökten güçlü mavi bir ışık düşer ve ortasında güzel bir kız bulur, bu kızla da evlenir ve Gün, Ay ve Yıldız adında üç oğlu olur. Oğuzlar böylelikle boylara ayrılmıştır. Ancak önemli olan husus yerin göğe tabi olduğu, onun tamamlayıcısı olduğudur.

Gök Tanrı inancında gök de yer de kutludur; ancak destana göre acunun yüce Gök Tanrı’sı gökte bulunduğu için ikinci evliliği daha kutsal saydı. Göğün kızından olan üç çocuk, yerin kızından olan üç çocuktan daha kutlu ve üstündü. Bu da esas unsurun Bozoklar, yardımcı unsurun ise Üçoklar olduğunu göstermektedir.

Bu durumu Ebu-l Gazi Bahadır Han, Şecere-i Terakime(Türklerin Soy Kütüğü)’de şu şekilde anlatmaktadır: “Şimdi ben öldükten sonra Kün Han benim tahtıma otursun. Ondandan sonra Bozok neslinden her kim kabiliyetli ise, halk onu padişah kılsın. Dünya sona erinceye kadar Bozok’un bir iyisi padişah olsun. Başkaları sağda otursunlar. Üçoklar sol olsunlar, evin sol tarafında otursunlar ve dünya son buluncaya kadar maiyetliğe razı olsunlar, diye söyledi” (Ergin, 1974, 41- 42). Devlet teşkilatlanmasındaki sağ-sol yani doğu-batı ilişkisini burada da görmekteyiz.

Gökalp (1976)’a göre aynı ilişki Türklerin Güneş ve Ay motifleri arasında da bulunur. Ay milletteki erkeklerin, Güneş ise kadınların simgesidir. Hükümdarlar bu birleşimin bir sonucu olarak meydana gelir. Ayrıca Güneş’in Ay’dan daha yüksek bir mertebede olduğu belirtilmektedir. Ögel (1995)’e göre de Aydan türeyen Türk soyları ile güneş soyundan gelen hanlar bulunmaktadır.

Oğuz Kağan’ın vasiyetinde devlet kurma yetkisinin vermediği Üçoklar’ın tarihte devlet kuramadığı, kurduğu devletlerin ise felakete son bulduğu düşüncesi yine bizi Türkün yaşantısındaki yardımcı ve esas unsur ilişkisine götürür. Bu noktada dilde ve yaşantıda var olan bu düzenin bozulması Türkün de düzeninin bozulacağı manası taşır. Örneğin; Üçokların Kök Han soyundan gelen Peçenekler devlet kuramamış ve başka milletlerin yanında paralı asker mahiyetinde yardımcı unsur olarak görev almışlardır. Yine Selçuklu Devleti’ni kuranlar Üçoklardan Deniz Han’ın soyundan gelen Kınıklardır.

Selçuklu Devleti de Türk siyasi birliği sağlayamayıp Moğol istilasıyla yıkılmıştır (Merçil ve Sevim, 1995; Göksu, 2009). Yine Kök Han’ın soyundan gelen Bayındırlar önce Memluk sultanının hizmetine daha sonra Timur’un egemenliğine girmiş; kurmuş oldukları Akkoyunlu Devleti bölünmüş, mezhep çatışmalarıyla baş edememiş, bir daha dirilemeye imkân bulunmayacak biçimde yok olmuştur. Bu da yardımcı unsur olan Üçokların yönetimde başarısız olduklarının göstergesi olarak nitelendirilebilir. Akkoyunluların yıkılışını Balcıoğlu (1940, 268) şu şekilde ifade eder:

“Akkoyunlular da H. 907 / M. 1502 tarihinde Nahcivan civarında İsmâ’il Safevî Hatai ile giriştikleri meydan muharebesini kaybederek tarih sahnesinden silindiler.” Çünkü 1998 yılında yapılan bir araştırmaya göre İran’daki Türk nüfusu otuz üç milyona ulaşmıştır (Güldiken, 1998). Buna rağmen İran Türklerinin benliklerini unutmuş olarak esaret altında yaşamakta oldukları

düşünülebilir. Ayrıca, Çehregani (2002), Farsçanın sırayla saray dili, ferman dili, yazı dili, edebiyat dili, tarih dili, şehir dili ve sonunda devlet dili olduğunu vurgulamakta ve kendi kurduğumuz tuzağa ve esarete düştüğümüzü ifade etmektedir. Dil-düşünce ve kültür ilişkisinin önemi bu örnekte de görülmektedir.

Neticede Türk düşünce sistemindeki ikili yapının ve esas-yardımcı unsur ilişkilerinin bozulması Türk toplum hayatının da bozulmasına yol açmış olabilir. "Hâkimiyet hakkının bu üç büyük oğula ve onların neslinden gelenlere verilmesi, bizce hem dini hem kozmik manalar taşımaktadır" (Onay, 2013).

Bozoklar soyundan gelen boyların kurdukları devletlere bakıldığında ise durumun çok daha farklı olduğu görülmektedir. Özellikle Gün Han'ın soyundan gelen Kayıların kurmuş olduğu Osmanlı Devleti yüzyıllarca birçok kıtada hüküm sürmüştür. Ancak gerilemesine ve çökmesine yine ikili yapıdaki bozulmaların etki etmiş olması muhtemeldir.

Osmanlı Devleti'nde ikili yapının bozulmasına sebep olabileceği düşünülen unsurlardan biri de töre-devlet ilişkisidir. Bu ilişki Kaşgarlı Mahmud'un Divan-ı Lugat-ı't Türk'ünde şu şekilde izah edilmiştir: "el kalır törü kalmas = vilâyet bırakılır, görenek bırakılmaz" (Atalay, 1948, III-221). Bu atasözünden ve anlayıştan hareketle Türklerin süregelen bir töresinin olduğu ve toplumu ayakta tutan asıl değerinin de töre olduğu anlaşılmaktadır. Bu anlayış Türkün töresiz olamayacağını ve benliklerinin töre ile korunduğunu gösterir.

Türk için esas unsur töredir. Elli yıl esaret altında kalan Göktürkler, devletleri olmasa da törelerini korumuş ve esaretten kurtulduktan sonra da devlet kurabilmişlerdir. Devlet bu haliyle yardımcı unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarihe bakıldığında bazı Türk kavimlerinin (Bulgarlar, Macarlar, Sümerler, Kimmerler, vs.) devlet kurmuş olmalarına rağmen millî benliklerini kaybetmiş oldukları görülür. Örneğin "Bulgar diye anılan boylar birlikteliğinin oluşumunda ve Magna (Büyük) Bulgar ile Tuna Bulgar devletlerinin kurucu unsurları arasında yer alan Onogurlar, Oğuzların kardeşi ve batı kolu olan Ogurlara mensup idiler" (Ahmetbeyoğlu, 2017). Poroy (2010, 191-193)'a göre Etrüskler, Turuvalılar ile İskitlerin birleşiminden oluşan bir halktır. Bilimsel araştırmalar da bunu ispatlamaktadır.

Bir bilim meselesi haline gelen Etrüsklerin yok oluş sebepleri araştırılmalıdır. Bu araştırma kozmopolit bir yapı içerisinde törelerinden taviz verip vermedikleri konusu olmalıdır ki Osmanlı Devleti'nde de böyle gerçekleştiğine dair görüşler mevcuttur.

"Osmanlı toplumunun ilk yüzyıllarında bir ölçüde özgünlüğünü koruyabilen Türkçe giderek sanat dili olarak Farsçanın, bilim dili olarak da Arapçanın egemenliği altına girerek yazın ve bilim alanında özgün gelişme olanaklarından yoksun kalmıştır. Dinsel ideolojinin taşıyıcısı Arap ve Fars kültürünü benimsemiş olan Osmanlı yönetici sınıfı ve aydını, bu yabancılaşmış dille kendini halktan kopardığı gibi, verdiği ürünlerle örnek aldığı kültüre öykünme düzeyini aşamamıştır." Sencer (1982).

Dil, kültür ile sürekli etkileşim içinde olan ve kültür ile karşılıklı olarak gelişen en önemli unsurdur. Türkçenin maruz kaldığı saldırı sonucunda Türklerin de yaşantısı değişmiş ve emperyalist kültürlerin etki alanına girmiştir denilebilir. Esas unsur olan yönetici kısım da halkına yabancılaşmış; yönetim başka kültürlerin ve törelerin etkisi altına girmiş ve millî kültür neredeyse yok olmuştur. "Şu darb-mesel bu manayı [ifade eder]: "El bırakılır, törü bırakılmaz". Bu misal ataların âdetine riayetin lüzumu mevkiinde darp olunur. Manası, 'Devlet yahut ülke terk edilebilir, hars terk edilemez.' Türklerin düşman eline geçen yerlerden millî töresinin hâkim olduğu yere göçmesi bu meselin hâlâ ifade edilmeksizin ruhlarda yaşadığına delâlet eder" (Gökalp, 1976, 13).

Türk kültürünün ve dilinin diğer milletlerin etkilerine maruz kalması toplumun düşünce sistemini değiştirmiş ve kavram yanılgılarına, çarpıklıklara ol açmış olabilir. Örneğin bazı Batılı tarihçiler krallıklarının çoğu dönemini kralların ismine göre sıralamıştır: VIII. Henry dönemi. Türklerde de anlayış çoğunlukla aynıdır. Ancak Osmanlı İmparatorluğu'nu inceleyen tarihçilerin bazı dönem isimlerini gücün elinde bulunduğu kişilere atfettiği görülmektedir: Köprülüler dönemi. Bu noktada devleti yöneten esas unsurun el değiştirmesi Türk tarihçilerinin de sultanı yardımcı unsur olarak görmesine sebep olmuş olabilir. Düşünce sistemindeki çarpıklıkta da burada dikkat çeken bir durumdur. Osmanlı İmparatorluğu döneminde Türkçenin göz ardı edilmesi ve Arap-Fars etkisinin büyümesi düşünce sistemindeki bozulmalara yol açmış olabilir. Bundan hareketle ikili düşünme sisteminin izleri tarih anlatımına kadar dahi uzanmaktadır diyebiliriz.

Gökalp (1976)'a göre, "Hakan ile hatun gök ile yerin evlatlarıdır. Güneş Ana ile Ay Ata ise onların semadaki mümessilleridir. Hakanın mümessili olan Ay Ata altıncı kat gökte olduğu halde, hatunun mümessili olan Gün Ana göğün yedinci katındadır." Bundan hareketle aileyi oluşturan kadının erkeğe göre daha önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir.

Toplumları oluşturan da ailelerdir. Türk düşünce sistemindeki ikili yapıda aile-kadın ilişkisi çok önemli bir yer tutar. Toplum olmanın ilk şartı olan ailenin gelişimi Türklerde kadın ve erkeğin iş birliğine dayanır. Dünyanın bütün milletleri kadını bir meta yani alınır satılır mal olarak görürken Türkler, kadına maddeci yaklaşmamış ona değer vermiştir. Bu noktada dilde de kadını veya erkeği ayıran zamirler (he, she gibi.) ek ve yapılar bulunmamaktadır, böyle bir ayırım söz konusu olmamıştır. Kadının devlet işlerinde söz hakkına sahip olması ve sefer durumunda devlet yönetimine vekâlet etmesi, gelen elçileri karşılaması bunun açık birer örneğidir.

"Eski Türk toplumunda kadının üzerinde hiçbir kısıtlama yoktu. Esasen Türk kadını, çağdaş diğer toplumlarda olduğu gibi bütün haklardan mahrum, mazlum bir zümre değildi. Özgürdü ve toplumdan da saygı görmekteydi. Daha da önemlisi kadın, erkekle birlikte ailenin bütün faaliyetlerine katılmaktaydı. Hatta o, erkekler gibi ata binmekte, silâh kullanmakta, avcılık yapmakta ve güreş tutmaktaydı." (Kafesoğlu, 1983).

Kadın, Türk toplum hayatında vazgeçilmez bir tamamlayıcı unsur olarak görülmektedir. Er bozulursa aile bozulur, kadın bozulursa ulus bozulur atasözünden de anlaşılacağı üzere tarihe bakıldığında başka kültür ve dillerin nüfuzuna maruz kalan Türk devletlerinde ilk olarak kadının zarar gördüğü ve sonrasında bütün kültürün işgal altına alındığı görülmektedir; Osmanlı gibi. Aileler toplumu oluşturur. Kadının göz ardı edilmesi, aile düzenini bozar, tamamlayıcılığı kaybettirir ve toplumun sağlıklı bir şekilde gelişmemesine neden olur.

4 Sonuç

Türkçede yardımcı unsur ve esas unsur adı verilen ikili bir yapı bulunmaktadır. Dili konuşan toplum da aynı dilin düşünce kodları yoluyla iletişim kurar, hayatı algılayış şekli konuştuğu dil ile şekillenir (Avcı, 2012, 4). Topluma ait ilişkileri dil yoluyla önem kazanır. Toplum ve dil kavramlarını birbirinden bağımsız olarak incelemek olanaksızdır (König, 1991). Bu noktada dilin toplum üzerinde olan etkisi gözlemlenebilir ve tarihe ait sosyolojik olgular yorumlanabilir. Bu inceleme sonucunda da Türk düşünce sistemindeki ikili yapının bulgularına ulaşılmıştır.

Türk düşünce sistemindeki ikili yapıya göre Türkü ve Türk milletini oluşturan unsurlar, dilde olduğu gibi esas unsur ve yardımcı unsur olarak iki kısımdan oluşur. İkili yapı aileden devlete kadar topluma ait bütün kurumlarda etkisini gösterir. Türkün dünya görüşünde ikili yapının yansımaları mevcuttur. Türk düşünce sistemindeki ikili yapının sosyolojik yansımaları toplum nezdinde tespit edilerek ortaya konmuştur. Türkün daima yanında yer alan yardımcı unsurlarına birkaç örnek verilmiştir; bu yardımcı unsurlar (destanlarda ve tarihe ait kaynaklarda sıklıkla vurgulandığı gibi) şunlardır: At, bozkurt, yardımcı (vezir, başbakan), kadın vs. gibi.

Ancak daha önemlisi topluma ait yaşamda ve tarihte Türk adına büyük önemi olan yardımcı unsurlara rastlanmasıdır. Devlet, törenin yardımcı unsurudur. “Eski Türk devlet geleneğinin dayandığı anayasa, töredir. Töre, Türk kağanlarının milletine ve devletine egemen kıldıkları kanunların toplamıdır” (Uğurlu & Yılmaz, 2011). Ayrıca toy, halk ve hakan töreye kaynaklık eder (Arsal, 2014). Türk milletlerinin tarih sahnesinden silinmesinin sebeplerinden biri de törelerini bırakmış olmaları olabilir, araştırılması gereken bir konuyu oluşturur. Şecere-i Terakime’de Oğuz Kağan esas unsuru Bozoklar olarak nitelendirirken yardımcı unsur olan Üçoklar’ın ya devlet kuramamış ya da kurdukları devletlerin felakete uğramış olduğu görülmektedir. Ancak Bozoklardan olan Kayılar büyük bir devlet kurmuştur. Ayrıca Osmanlıların yıkılma sürecine girmesinin de yine ikili yapının göz ardı edilmesinden kaynaklandığı söylenebilir. Esas unsur olan töre terk edilmiş, Arap-Fars kültürü etkisi altına girilmiştir. Bu kültürlerin etkisiyle toplumun en küçük birimi olan ailenin ve ailelerin oluşturduğu devletin varoluşunda yardımcı unsur olan kadın, arka plana itilmiş ve bu da çöküşü etkilemiştir. Kaynaklarda da törenin devletten önce geldiği ve töresini kaybetmiş bir milletin yok olacağı belirtilmiştir (Pamir, 2009). Aynı şekilde Türkçeye nüfuz eden emperyalist kültürlerin dilleri Türkçenin dil yapısında da düşünce yapısında da bozulmalara ve çarpıklamalara yol açmıştır. “Diline gereken önemi vermeyen toplumlar kültürlerini kaybettikleri gibi, kültürüne sahip olmayanların da dillerini dinamik tutma seçenekleri ortadan kalkar” (Göçer, 2012).

Sonuç olarak Türk dil yapısında var olan ikili yapı Türk toplumuna da yansımıştır. Dilde olduğu gibi Türkün ve Türk milletinin yanında mutlaka bir yardımcı unsur bulunur. Bu yardımcı unsurlar Türk sosyal hayatında ve tarihinde önemli bir yer tutmuştur. Türk tarihi yardımcı unsurların temel unsur yerine kullanılamayacağına delillerini taşır. Yine temel unsurun yardımcı unsur olmadan varlığını sürdürebileceği ancak eksik ve yetersiz kalacağı anlamı çıkar. Tarihe ait gelişmeler dile özgü sistemlerle bağlantılı olarak açıklanabilir. Bu yapının çeşitli sebeplerle bozulması, dili konuşan milletin düşünme yapısının bozulmasında, değişmesinde ve yok olmasında etkili olmuştur. Millet varlığını sürdürmesini sağlayan en önemli unsur, konuştuğu dile özgü düşünce kodlarının ve sistemlerinin davranışa ve toplum-devlet ilişkilerine yansımalarıdır. Türklerde bu ikili yapının dil ve dil bilgisi kurallarında olduğu gibi sosyal yaşantının her alanına yansımaları doğaldır.

5 Kaynaklar

- Ahmetbeyoğlu, A. (2017). Bulgarların oluşumu ve Bulgar devletlerinin kuruluşunda Onogurların yeri meselesi. *Tarih Dergisi*, 63, 1-18.
- Aksoy, Ö, A. (1975). *Gelişen ve özleşen dilimiz* (4. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Arık, F. & Arık I. (2016). Grounded teori metodolojisi ve Türkiye’de grounded teori çalışmaları. *Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Akademik Bakış Dergisi*, 58, 285-309.
- Arsal, S. M. (2014). *Türk tarihi ve hukuk: Türk tarihinin ana hatları. Tarihi Türk devletlerinin kuruluşu ve hukuki müesseseleri. Türklerin hukuki örfleri, türe ve yasaları*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Atalay B. (1948). *Kaşgarlı Mahmud, Divan-ı Lugat-ı’t Türk*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Atsız, N. (1976). Türk milliyetinin kurucusu Mete. *Hayat Tarih Mecmuası*, 3, 49.
- Avcı, Y. (2012). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dil-düşünce analizi teorisi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(3), 1-15.
- Balcioğlu, T, H. (1940). Türk tarihinde mezhep cereyanları. Ankara: Kanaat Kitabevi.
- Çehregani, M, A. (2002). Hedefimiz Ne Azadlık, Ne Bağımsızlık Hedefimiz, Millî Kültürümüze Sahip Çıkmak. 2023, 14. Erişim: Eylül 2018. <http://www.2023.gen.tr/Arsiv/haziran2002/soylesi.html>
- Ercilasun, A. B. (1984). *Dilde birlik*. İstanbul: Cönk Yayınları.
- Ergin M. (2016). *Orhun Abideleri* (32. Baskı). İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Ergin, M. (1974). Ebu-l Gazi Bahadır Han, Şecere-i Terakime, (Türklerin Soy Kütüğü). İstanbul: Tercüman Yayınları.
- Ergin, M. (2012). *Üniversiteler için Türk dili*. Ankara: Bayrak Yayınları.
- Göçer, A. (2012). Dil-kültür ilişkisi ve etkileşimi üzerine. *Türk Dili*, 729, 50-57.
- Gökalp, Z. (1976). Türk medeniyeti tarihi. Ankara: Kültür Bakanlığı, Ziya Gökalp Yayınları.
- Gökalp, Z. (1976). *Türk töresi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Ziya Gökalp Yayınları.
- Göksu E. (2009). Köseadağ savaşı (1243). *Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1/2, 1-14.
- Güldiken, K. (1998). İran’da yaşayan 33 milyon Türkü düşününüz. *Azerbaycan*, 322, 47-48.
- Güngör, N. (1991). Kültür-egitim-dil üzerine görüşleri ile Z. Fahri Fındıkoğlu. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

- Hacıminoğlu, N. (1991). *Yapı bakımından filler*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- İpekçi, A. (1968). *İnönü Atatürk'ü anlatıyor*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Kafesoğlu, İ. (1983). *Türk millî kültürü*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Karakurt, D. (2011). Türk söylence sözlüğü. Açıklamalı Ansiklopedik Mitoloji Sözlüğü, Erişim: Ağustos 2018. http://elibrary.bsu.az/books_rax%5CN_272.pdf
- Koca, S. (2002). Eski Türklerde sosyal ve ekonomik hayat. *Türkler Ansiklopedisi*, 3, 15-37.
- König, G. Ç. (1991). Toplumdilbilim açısından dil ve dil türleri. *Dilbilim Araştırmaları*, 2, 59-70.
- Meydan, S. (2007). *Atatürk ve Türklerin saklı tarihi*. İstanbul: Truva Yayınları.
- Onay, İ. (2013). Türk kültür tarihi bakımından Oğuz Kağan destanı ve önemi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 171(171), 29-44.
- Ögel, B. (1995). Türk mitolojisi (Cilt 2). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Ögel, B. (2010). *Türk mitolojisi*, (5. Baskı, Cilt 1, 46: Cilt 2, 29). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Pamir, A. (2009). Orta-Asya Türk hukukunda "töre" kavramı. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 58(2), 359-375.
- Poroy, A. A. (2010). *Atatürk Ön-Türk uygarlığı ve Türk kimliği*. İstanbul: Truva Yayınları.
- Sencer, M. (1982). Dil ve ideoloji. *Amme İdaresi Dergisi*, 15(3), 119-122.
- Sevim, A., & Merçil, E. (1995). *Selçuklu devletleri tarihi: siyaset, teşkilât ve kültür*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Tatçı, M. (Ed.). (2016). *Dîvân-ı Hikmet Hoca Ahmed Yesevî*. Ankara: Ahmet Yesevi Üniversitesi yayınları.
- Uğurlu, S., & Yılmaz, K. (2011). Türk devlet yönetme geleneğinde töre'den örf'e değişim. *Electronic Turkish Studies*, 6(2), 949-972.

Extended Abstract

Introduction

Language is the system that constitutes the foundations and infrastructure of a nation. "The thought system that determines the way of life of the Turkish nation is based on mobility." (Avcı, 2012, 6). All Turkish words are derived from verbs. The main element in Turkish sentence structure is predicate. The other pieces (such as place fixes, objects, envelopes) serve as auxiliary elements to the cumulate. The system seen in this language structure is, of course, reflected in the social experience as well. When we look at the elements of the Turkish social life, the way of life and the language of the society, the reflections of the dual structure in the Turkish thought system attract attention. The language also carries the culture carrier and its transmission. It forms a link between past generations and future generations, traditions and values link language and generations, and indeed the language; culture transfer, enrichment of the culture (Ercilasun, 1984; Güngör 1991). In sociological research, the language of a society reveals the culture, the life and the understanding of the thought. Main element and auxiliary element in the structure of language; It is also seen in the life of the people who use the language. Concrete examples and findings emerge as a reflection of this way of thinking. The most important factor in maintaining the existence of a nation is the reflection of language-specific codes of thought and systems to behavior and society-state relations. The purpose of this study is to determine the sociological reflections of the dual structure of the Turkish thought system in front of the society.

Method

The study was designed according to the qualitative research model. The sample documents formed by the research data are based on the selected literature. However, the study does not constitute a document review. The data is based on the coding of the authors over time. In this context, the "grounded theory" (Arık & Arık 2016) can be approached. The study was carried out not on a fixed document, but on the literature that emphasized the important motifs and accents of Turkish history, language and literature. It is a study of theory.

Results

One of the best-known examples of the findings is that there must be an auxiliary element besides the leaders and personalities of the tangible goods. Throughout the history, the Turks have been remembered and remembered together with the gray wolves. According to the Turkish nation, savior and guide. "The wolf was from ancient times, for example, in the Hun era, Central Asia was the first-order animal with the reserves" (Ögel, 2010). The horse is another helpful element that has played an important role in the Turkish society for thousands of years. Looking at the epic of Oguz Kagan, it is seen that there is a bond unique to emotion between Oguz and the horse.

The findings of the auxiliary elements, which are more important than the well-known examples of the bilateral structure in the Turkish thought system, are also the basis of the history and the life of the Turkic. One of these findings is the state organization. According to the system which is called the Dual Organization, it is seen that the country is divided into two as east and west; It is a known fact that the eastern part of the state is seen as sacred, and the western part of it is governed by a brother who uses the title of yabgu (Meydan, 2007, 399). The dual structure of the Turkish thought system is reflected not only in personal experience but also in society and in public life. We can see this between the communicators who govern society and the people who are governed. This relationship is also seen in Üçoklar and Bozoklar. The authority to establish state was given to Bozoklar by Oğuz Kağan (Ergin, 1974). According to Gökalp (1976), the same relationship exists between the Turks' Sun and Moon motifs. The relationship between state and custom is a reflection of the dual structure.

The relationship between language and culture is an example of a dual structure. The exposure of Turkish culture and language to the influence of other nations has changed the system of thought and may have led to misconceptions and distortions. The family - woman relationship plays a very important role in the dual structure of the Turkish thought system. When the findings are examined, the deterioration of the dual structures in the society has caused the demolition of the society.

Conclusion and Discussion

There is a dual structure in Turkic called auxiliary element and main element. The language speaks the same language through the codes of thought and is shaped by the language it speaks in the way it perceives life (Avci, 2012). Associations belonging to the collective gain importance through language. It is impossible to examine the concepts of society and language independently of each other (König, 1991). At this point, the influence of the language on the society can be observed and the sociological phenomena of the history can be interpreted.

As a result, the bilateral structure existing in the structure of Turkish language is also reflected in the Turkish society. Just as it is on the ground, there is absolutely an auxiliary element beside the Turkic and Turkish people. These auxiliary elements have an important place in Turkish social life and history. Turkish history carries the evidence that auxiliary elements cannot be used as a basic element. It also means that the basic element can sustain its existence without an auxiliary element, but it will be incomplete and inadequate. Developments in the history can be explained in connection with language-specific systems. The decay of this structure for various reasons has been influential in the distortion, change and destruction of the language structure of the spoken language. The most important element that enables the nation to maintain its existence is the reflection of language-specific codes of thought and systems to behavior and society-state relations. It is natural for the Turks to reflect these dual structures in every aspect of social life as well as in the rules of language and language.